

СТАНОВИЩЕ

Относно дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” на Златка Ярмова на тема:

**„Концептуализация на визуалния език в
графичното произведение”**

от

Правда Добринова Спасова, д.ф.н.
професор по философия в НХА

Дисертацията на Златка Ярмова, с обем 200 страници, структурирана в три глави, увод, заключение, справка за приноси и библиография, автореферат и три приложения на пръв поглед, а и според заявеното от докторантката, стъпва върху възгледите на Артър Данто и Йозеф Косут и по-специално на опитите им да потърсят параметрите на съвременното неконвенционално изкуство.

Златка Ярмова обаче предлага едно мултидисциплинарно изследване, което далеч надхвърля обговарянето на, макар и богатите на теоретични линии, идеи на тези двама автори. Нещо повече, анализът на понятието за графичното произведение е толкова задълбочен философски, че далеч надхвърля заявената в заглавието на дисертацията задача. Златка Ярмова не се е ограничила до спецификата на визуалността в графиката. Съвсем естествено разсъжденията ѝ преминават към базисния въпрос на философската естетика - предизвикателствата, които съвременното изкуство отправя към теорията в опитите ѝ за дефиниране или поне за достигане до общоприето схващане на неговото понятие. Така изборът на именно тези двама теоретици – Косут и Данто - е особено подходящ, защото те разискват някакви все пак конкретни характеристики на едно, обявено от аналитичната традиция за отворено, понятие. И двамата са

силно свързани с тази традиция, макар и по различен начин. Данто остро се противопоставя на вкарването му в нея, а последната му книга *What Art Is*, свидетелства за желанието му да предложи онтологична дефиниция за изкуството (нещо което Ярмова точно и подробно обговаря). Въпреки това, добилите голяма популярност негови по-ранни идеи: за края на изкуството, за света на изкуството като мрежа, в рамките на която „трите К“ – колекционери, куратори, критици – са решаващ фактор за определянето на нещо като изкуство, дават тласък за развитието именно на аналитичната естетика (напр. на институционалната теория на Джордж Дики и неговите последователи). Колкото до Косут, неговата фиксираност върху смисъла или по-скоро липсата на такъв, в определен род произведения го приобщава към парадигмата на мислене на аналитичните естетици, повлияни от тезата на Витгенщайн за значението на думата като езикова употреба.

Тук изразително искам да подчертая философската ерудираност на Златка Ярмова, която поставя парадоксалните на пръв поглед твърдения на Косут в широкия логически контекст не само на Витгенщайновите идеи, но и на корените на тези идеи в математическата логика на Ръсел и Уайтхед (които пък косвено ни отправят към логическия позитивизъм на т.нар. Виенски кръжок). Нещо повече, убедена съм, че не става дума само за ерудираност, а за естествена философичност на мисленето, демонстрирана при анализа на конкретни съвременни творци – Уорхол, Лихтенщайн, Кейдж – в търсенето на връзки с трудни и изконни философски проблеми: за истинността, за метафизиката като такава... Златка Ярмова не само използва възможностите на философското познание при интерпретацията на творбите на изкуството, но с лек и точен език успява да въведе и читателя, при това позовавайки се не на

изследвания и разработки, а на оригиналните произведения на мислители като Хегел, Гадамер, Витгенщайн.

Ще се въздържа да задавам конкретни въпроси във връзка със спецификата на графичното произведение, защото не съм достатъчно компетентна. Затова пък, като (относителен) познавач на възгледите на Артър Данто, не мога да не отбележа позованото на „Философски речник“ от 1977 г. твърдение, че „дефиницията на Данто отправя към Марксистката трактовка, разграничаваща съдържание от форма в изкуството“ (с. 93 от дисертацията). За това, може да се спори, дори и когато се вземат предвид общите корени на тази идея и при Маркс, и при Данто във философията на Хегел. Златка Яръмова съвестно ги е потърсила там, но мен ме притеснява хвърленото като че мимоходом, общо и категорично твърдение на самата авторка, че: „това са две понятия, които в действителност изглеждат като неизменни в изкуството, независимо от формата на тяхната терминология или контекста на теорията, която ги разглежда“ (пак там). И тук е моят въпрос: Дали наистина е така, особено в контекста на съвременното изкуство, където често „как“ означава „какво“ – т.е. самата форма е съдържанието, ако трябва да прибегнем към тези (според мен) поовехтели понятия.

Това обаче е, макар и важен, само страничен въпрос съотнесен с цялостното теоретично богатство на тази дисертация, която надхвърля рамките на изкуствоведската култура и навлиза смело и с много разбиране в най-съществените проблеми на философската естетика.

Авторефератът също е достатъчно обстоен и подробен, а посочените приноси на дисертацията адекватно отразяват нейната теоретическа стойност. Аз бих добавила и мултидисциплинарността на изследването като особено ценно негово качество и допълнителен принос.

Цитираната и използвана литература, внушителна като обем и релевантна на съдържанието на дисертацията, е богата, без да е прекомерна, така че тезите на авторите се открояват и не потъват в излишни съотнасяния, а се свеждат до базисните класици.

Приложенията са полезни: на неизкушения изкуствоведски читател – каталогът на разгледаните в текста произведения, а на всички останали – речникът на използваните термини.

Ето защо, не само убедено препоръчвам, въз основа на тази дисертация, на Златка Ярмова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”, но и призовавам катедра „Графика“ да подпомогне издаването на този текст като книга. Защото гордост за НХА е появата на едно толкова задълбочено изследване съчетаващо изкуствознание и философия на изкуството, през призмата на конкретиката на графичното произведение.

Декларирам, че нямам съвместни публикации, нито друг вид общи интереси с кандидата.

София, 20 ноември 2023 г.

Правда Спасова